

שיחות אל־יעזר

שיחות ומאמרי הגאון רבי אליעזר געלדצעהלער זצ"ל
ראש ישיבת 'אור ישראל'

פרשת ויגש

גליון 43

הודעת המכון

הננו עומדים בס"ד לקראת סיום שנה ראשונה להוצאת גליוני 'שיחות אליעזר'. השיחות מתפרסמות כל שבוע בשער בת רבים, בדפוס, באימיל וברשימות תפוצה שונות. ורבים אומרים מי יראנו טוב שנמשיך להעלות הדברים בגליון מדי שבת בשבתו, שיהיה לנו לעינים ולמשיב נפש.

אנו מקפידים מאד לשמור בדקדוק על תוכן הדברים ורוחם כפי שנאמרו מפי רבינו רה"י זצ"ל, ועם זאת פנים חדשות באו לכאן. אנו משקיעים הרבה בעבודות כתיבה והעתקה, הגהה ועריכה האורכות שעות רבות ועולות הון רב. כל הרוצה להיות שותף למפעל הגדול הזה - לדובב שפתי רבינו ולזכות את הרבים, אשר לזכות גדולה תיחשב לו - נא ליצור קשר עמנו בדוא"ל.

להערות ותיקונים, ולקבלת השיעור מידי שבוע

נא לפנות ל sichoseliezer@gmail.com

ללמוד איך להתפלל°

שלוש עצות לגשת לתפילה

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני ואל יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה (מד, יח). איתא במדרש (בר"ר פצ"ג ו) 'רבנן אמרי הגשה לתפילה, שנאמר ויגש אליהו וכו'. איתא בחידושי הרי"מ שכמו שיהודה נקרא על שם ההודאה, ככתוב (בראשית כט, לה) 'ותאמר הפעם אודה את ה' על כן קראה שמו יהודה', וכפרש"י 'הפעם אודה, שנטלתי יותר מחלקי, מעתה יש לי להודות', כך גם בנו ישראל הנקראים 'יהודים' על שם שבט יהודה – ואף מרדכי הצדיק שהיה 'איש ימיני' מבנימין, נקרא 'איש יהודי' – כי שם האדם מעיד על מהותו, ופנימיות מהותו ומציאותו של כל זרע ישראל הוא להתבטל לפני ה' בלבד בהודאה, 'אודה את ה' שנטלתי יותר מחלקי'. ובכך 'ויגש אליו יהודה', דהיינו הגשה לתפילה כנ"ל, פירושה שנפש היהודי ניגשת להתפלל מתוך ביטול והכנעה והודאה, מתוך מחשבת 'הפעם אודה את ה' שנטלתי יותר מחלקי'.

דא עקא, כאשר מתבונן האדם קצת כמה הוא נטל יותר מחלקו, ובכלל כשיעשה קצת חשבון הנפש לפני שעומד להתפלל, עלול לבו ליפול בקרבו, שיאמר לעצמו מי אנכי השפל והבזוי, המלוכלך בחטאים ועוונות, שאעמוד לפני המלך הגדול הגבור והנורא, ומה חיי שאדון כל העולמים ישמע אל קולי ויאזין אלי. ומחשבות אלו יכולות להביא את האדם לידי התרשלות בתפילה, שתהיה מתוך עצבות ויאוש חלילה. כלפי זה כותב הראפשיצער רב זי"ע בזרע-קודש שלוש עצות.

האחת, שיאמר האדם לעצמו, אכן בער אני ולא אדע, חרפת אדם ובזוי עם, ואיני ראוי כלל וכלל לעמוד לפני הקב"ה, אמנם מזרע האבות הקדושים אנכי, בן לאברהם יצחק ויעקב, שע"י מסירות נפשם למען שמו באהבה הטביעו בזרעם טבע קדושה וטהרה שאינו נפגם לעולם. לכן אף שאני רחוק מאד מהם, גם מפני ריחוק הדורות, ועוד יותר מצד מעשי, שאני מלוכלך בעוונות ופשעים והם היו נקיים וברי לבב, אבל 'כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו' כתיב (דברים לב, ט), וכמו חבל ארוך מאד, המנענע בתחתיתו ימשיך אחריו גם את ראש החבל, כן הענין כאן, אף שאני רחוק מאד מיעקב אבינו, אבל עדיין אני מקושר בו, וכיון שאני מנענע חלק החבל בתחתית שבידי ע"י עבודתי הדלה, יש לי בזה אחיזה בראש החבל, דהיינו מה שאמרו חז"ל (עי' חולין צא): שדמותו של יעקב חקוקה בכסא הכבוד. ומכח האחיזה שלנו באבות הקדושים יכולים אנו לעמוד לפני כסא הכבוד ולהתפלל.

וכע"ז איתא בשפ"א, במה שנחלקו (ברכות כו): אי תפילות אבות תקנום או כנגד תמידים תקנום, דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. כלומר ע"י שהאבות מסרו נפשם לה' הם הכינו שביל לזרעם, והטביעו בהם טבע של מסירות נפש שיוכלו גם הם להקריב את עצמם לה' במסירות נפש תמידים כסדרם, ומכח האבות גופייהו זכו להביא תמידים ואחרי זה להתרומם ולהתקרב ע"י תפילה.

העצה השניה היא, שהאדם יתבונן 'נשמה שנתת בי טהורה היא', דהיינו אף שכפי מעשי איני ראוי כלל להרים ראש ולהתפלל, מ"מ יש בי נשמה קדושה, דאס פינטעלע איד', שהיא 'חלק אלוה ממעל ממש' שאינה נפגמת לעולם, והיא בקדושתה עומדת ואינה נפעלת מכל העוונות שלי. ואכן אין אני המלוכלך מתפלל, אלא הנשמה שבתוכי מתפללת לקונה ומתגעעעת לעלות למקור חוצבה. ו'חלק ה' עמו', היינו ה'פינטעלע איד', באמת טהורה היא, כמו שמאריך בעל התניא (פ' יח-ט), שאפילו קל שבקלים שבישראל מוסר נפשו לה' מכח אותו 'פך שמן טהור שנחתם בחותמו של כה"ג'. וכן מעיד החסיד יעב"ץ, שהיה בזמן הגירוש והרדיפות בספרד, שראה בעיניו יהודים חלושים מאד, שלא שמרו תורה ומצוות, ומ"מ מסרו נפשם למיתה ועינויי יסורים שאין אנו משיגים, ולא השתחוו לצלם. והנה אף שאנו אנשים קטנים, הרי כולנו

שומרים את התורה ומנסים לדקדק בה כפי יכולתנו, ואותם יהודים היו גרועים מאיתנו בהרבה לפי הנראה לעין, ומ"מ כשהגיעה שעת השמד נתעוררה אצלם הנשמה הטהורה ומסרו נפשם בגבורה עילאה. ובכן כשאנו עומדים להתפלל לפני המלך אנו אומרים לעצמנו, הגם שיש לנו הרבה מה לתקן דרכינו ולטהר עצמנו מטומאה ולכלוך שהבאנו על עצמנו, מ"מ יש בנו נשמה טהורה שעומדת בטהרתה, ובכוחה נוכל לעמוד להתפלל.

העצה השלישית היא להתבונן במה שגילו לנו חז"ל (ברכות ז). 'אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל וכו', תפלתם לא נאמר אלא תפילתי, מכאן שהקב"ה מתפלל'. והכוונה בזה היא שהקב"ה עצמו מתפלל בפיות עמו בית ישראל [וכע"ז מביא רבי צדוק כמ"פ (ע' פרי צדיק לר"ח אדר ד) בשם הרבי ר' אלימלך זי"ע]. דהיינו גם אם האדם מרגיש שהוא אבוד ואין לו מקום, ואיננו ראוי לעמוד במקום הזה, בתפילה, וגם אם מדמה בדעתו שתמה לו זכות אבות, ואולי 'חלק ה' עמו' שטמון בקרבו גם רחוק למדי, מ"מ יאמר לעצמו, הגם שלפי האמת איני כדאי כלל להתפלל לפני ארון העולם מ"מ אעמוד ואתפלל ואומר מילות התפילה בכוונה בגעגועים ובהשתפכות הנפש, ושכינה מדברת מתוך גרוני, שהקב"ה מתפלל עמדי ומתפלל דרכי. וזה חזיון גדול ועצום, שהקב"ה כביכול מצמצם זיו שכינתו להתפלל עם היהודי השבור והנדכא.

הראפשיצער רב זי"ע דורש כל הענין הזה בפסוק 'ויגש אליו יהודה', ר"ת 'איו', והיא השאלה שאדם מבקש מעצמו, איה איפוא אוכל לגשת לבוא לפני המלך אשר לא כדת. והתשובה לזה בסופי תבות 'ויגש אליו יהודה', אותיות שו"ה שניתוספו לשמות האבות, לאברם אות ה', ליצחק אות ש' (עי' תהלים קה ט), ליעקב אות ו' (עי' ויקרא כו מב, ורש"י שם), והיינו שתתבונן שיש בכך חלק מקדושת האבות כנ"ל. ונ"ל שהסיבה למה שנרמז ענין זה באותן אותיות היא, שבא לרמוז ליהודי שלא יחשוב שתמה זכות האבות, אלא הקב"ה הוסיף להם אות כדי שתמשיך קדושתם לזרעם אחריהם לדורות עולם, בכל מקום ומצב שיהיו.

ואם דרך זו אינה מועילה לו, יוכל לעמוד בתפילה על ידי שיאמר לעצמו 'בי אדני' – הרי יש בתוכי נשמה קדושה וטהורה חלק אלוה ממעל, והיא שפיר

יכולה להתפלל. ואם גם זה אין מועיל, יתבונן ש'אדני שאל את עבדיו' היינו שהקב"ה שואל ומתפלל עם עבדיו, ואז שפיר יתחזק ויעמוד להתפלל בכוונה בהכנעה ובהשתפכות הנפש.

זיכוך האדם ע"י קרבת אלקים בתפילה

הנה יצאנו זה עתה מהימים הקדושים של חנוכה. ודיברנו שכנגד מה שרצו היוונים 'להשכיחם תורתך' יש התגלות אור הגנוז בתורה בימים ההם בזמן הזה, 'כי נר מצוה ותורה אור', והתחזקנו בלימוד התורה ביתר שאת וביתר עוז, ב"ה. אמנם אף שבשעת הלימוד באמת מתדבקים בה' ביחודא שלים, כמבואר בתניא (פ"ה), מ"מ אם מונחים בסוגיא כדבעי ומתעמקים בתוס' וברעק"א כדיאות, אין הראש פנוי אז לחשוב על גדלות ה' ועל קרבת אלקים, כי טרוד הוא בלימודו. ובכן העת שהאדם מעמיד את עצמו מול קונו, וכל מחשבותיו וכל רגשותיו פנויים להתבודד ולהתבונן בה', היא שעת התפילה. וידוע שבעל התניא אמר על עצמו שהיה צריך לקבל החלטה אם ללכת ללמוד אצל הגאון בוילנא או ללכת למעזריטש למגיד הגדול, ואמר שמעתי שבוילנא לומדים איך ללמוד, וזה ידעתי כבר, אולם במעזריטש למדו איך להתפלל, וזה עדיין לא ידעתי, לכן הלכתי ללמוד אצל המגיד הגדול הרבי רבי בער זי"ע.

ואף שאנו אין לנו השגה כלל בכל הענין הזה, ואין איתנו יודע עד מה, לא ללמוד ולא להתפלל, מ"מ ב"ה אני חושב שהשיעורים וסדרי הלימוד הם ממש במדרגה העליונה כפי ערכנו, לומדים בהתמדה ויש רתא דאורייתא ופולפול חברים, כן יעזור ה' הלאה. אולם צריכים להשקיע יותר ב'למוד איך להתפלל', להתבונן לפני מי עומדים להתפלל, ושאונו פונים אל ה' בלשון נוכח, לעמוד להתפלל ביחד עם בעל תפילה, לכוון כל המילים שמוציאים מהפה, להתפלל בקול ובהתלהבות וכו'. ואין מדברים על כוונות האר"י ולפרוה בעולמות העליונים, אלא פשוט להתפלל, לכוון ולדעת לפני מי עומדים, שהרי להוציא מילים מהפה ולחשוב על דא ועל הא, אין זו נקראת תפילה בכלל. אכן, היצר לוחם בכל כוחו נגד האדם להסיח דעתו, וגם פירוש המילות אינו בא בנקל,

אבל זה הזמן שאנו נפגשים עם השכינה כביכול, 'אדני שאל את עבדיו', עם עבדיו כנ"ל.

אמנם מצד שני צריך לדעת שגם אם התחלת את תפילתך ומצאת עצמך פתאום ב'ולירושלים עירך' ואינך יודע איך הגעת לשם, ולצערנו זה שכיח למדי¹, אל תתיאש לומר לעצמך תפילה זו מטורפת, אלא כמו שהרבי מסלאנים זצ"ל היה אומר שהדרך להתפלל הוא 'איין ווארט פאר מיר איין ווארט פאר דיר', כלומר שיאמר האדם ליצרו אע"פ שלקחת ממני חצי שמו"ע, אבל אני מתחיל את תפילתי עתה, ב'וירושלים עירך', ומכאן ואילך אני מכוון כל תיבה ותיבה. ובעקשנות ובמלחמה בזה יכולים לבוא עד לידי מסי"נ, כי הלב מתייאש וצריכים התגברות יתרה. והיינו מה שכתוב במדרש 'אין הגשה אלא למלחמה', והיינו הך עם ה'ויגש אליו יהודה' לתפילה, שהיא גם כן 'הגשה למלחמה'.

בענין הזה ראיתי מעשה נורא מהבעש"ט זי"ע, שפעם אחת התפלל הבעש"ט מנחה עם החבריא קדישא, והצטרף עמהם יהודי פרוש שהיה מסתגף הרבה בתעניות ושאר עינויים, כפי שהיו עובדי ה' עושים בזמנים ההם. אחרי שגמרו להתפלל, ובעל ה'תולדות' האריך עוד בתפילתו הרבה, פנה הבעש"ט ליהודי המסגף והצביע על ה'תולדות' באומרו, 'היהודי הזה פועל במנחה אחת יותר ממה שאתה פועל בכל הסיגופים וכל התעניות שלך'. והביאור בזה הוא, שהרי תכלית כל הסיגופים והתעניות אינם סתם להרעיב ולצער נפש יהודי, אלא התכלית המכוון של עובדי ה' בעינים הללו היה, שכמו שאם אוכל האדם לשבעה ומקיים בעצמו 'וישמן ישורון' אז הוא מגביר את נפשו הבהמית ומשקיע את עצמו בחומריות, כן בכדי למרק את הגוף העכור ולהכניע את חלק הגשמי, הדרך היא לעשות הפוך מזה ע"י יסורים וצומות. אולם הבעש"ט לימד את הפרוש הזה שבכדי למרק את הגוף ולהגיע לקרבת אלקים אין צריכים לייסרו, אלא אם מתדבקים ומתעלים בתפילה, ולוחמים עם היצר שרוצה להסיח דעתך, ומתעקשים ומתפללים בכוונה, אזי אתה מתדבק בשכינה, ואין לך מירוק ועלייה יותר מזה.

¹ עי' ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד

וכע"ז ממש איתא בחרדים (מצות התלויות בא"י פ"ד) עה"פ (משלי כז, כא) 'מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו', שבכסף וזהב יש סיגים שבכדי לטהרם מצרפים אותם בכור הברזל, וכמו כן באדם גם יש לכלוך ופסולת שמתדבקים בו בעוונותיו, אמנם 'ואיש לפי מהללו' – ה'כור' וה'מצרף' המטהר ומנקה את האדם הוא 'כפי מהללו', היינו כערך ומדרגת טהרת התפילה שלו. ובכן אין צריכים כור הברזל של יסורים ותענית, אלא יכולים להשקיע מיד ב'איש לפי מהללו'. וע"י התפילה גופא תזכה לזכך ולטהר עצמך מכל הסיגים והפסולת, להיות זהב טהור לפני ה'.

תפילת החרב ותפילת החץ

ושני מיני תפילה יש שאדם מתפלל בכל יום. האחת הוא המטבע שטבעו חכמים בנוסח התפילה, המסור לנו מדור דור, ובה טמונים סודות עמוקים שכיוונו בהם אנשי כנסת הגדולה. ועוד יש בקשה פרטית שהאדם מבקש צרכיו ומתחנן לפני המקום בלשון שמדבר בו, וכמו שאמרו (ע"ז ח. ת.) 'א"ר חייא בר אשי אמר רב, אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה, אם יש לו חולה בתוך ביתו אומר בברכת חולים, ואם צריך לפרנסה אומר בברכת השנים, ע"כ. וכן אם אדם מבקש שתהיה לו הבנה וחיות וגעשמאק בתורה, יאמר בחונן הדעת, וכן בהרוצה בתשובה וכו'. ותפילה זו חשובה מאד, שהרי גם למ"ד תפילה דרבנן אבל תפילה כזו שיוצאת מלב האדם אשר מבקש על נפשו בהתחננו לפני ה', היא לכאור' דאורייתא לכו"ע. ואין לנו השגה בכלל בגודל הכח והחשיבות והחביבות שיש בשמים מכל אנחה שלך ומכל דיבור תפילה שלך.

והנה יעקב אומר ליוסף (מת, כב) 'ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמרי בחרבי ובקשתי', ומתרגמינן 'דנסיביט מידא דאמוראה בצלותי ובבעותי' (בתפילתי ובקשתי), מבאר המשך-חכמה (שם) דבר נורא, 'צלותי' היינו התפילה הקבועה שניסחו לנו אנשי כנסת הגדולה, 'ובבעותי' היינו בקשת האדם עצמו. ויעקב אבינו באומר 'בחרבי ובקשתי' דימה את התפילה הקבועה לחרב ואת הבקשה לקשט. והענין בזה הוא, שהחרב עצמה

ממיתה, וגם אם האדם אינו גיבור מיוחד, כיון שהוא מתנפל על אויבו עם חרב חדה יהרגהו, ועכ"פ יקטע את ידו ואת רגלו עד שבסוף גם ימות מפצעיו. החץ, מצד שני, תלוי בגבורתו של הקשת, כמה הוא חזק ויכול למשוך את הקשת אליו², וכמה הוא יודע לכוון למטרה, ואלו מצריכים אומנות מיוחדת וגבורה גדולה. ובכן היריה בחץ כשלעצמה אינה מזיקה מאומה, כי יכול האדם לירות כמה חיצים ואם יסטו לימין או לשמאל או אם לא ימשוך את הקשת מספיק ולא יגיע למרחוק, לא יפגעו במטרתו. והיינו נמי ענין אלו התפילות, נוסח התפילה הקבועה של חז"ל, אף שהאדם אינו גבור ואינו צדיק ואינו יודע כוונות, ואפילו לבו כל עמו לפעמים, מ"מ הוא כחרב בידו, ומלאכים ושרפים רועדים מתפילה זו, כי חז"ל הטביעו בה כח עצום ונורא שאין אנו משיגים, אבל בקשת האדם עצמו דומה לחץ, שתלוי בצדקתו של המתפלל, בכוונתו ובמעשיו, ואם הוא מתפלל בציבור ועוד. ובכן ודאי שבקשת היחיד חשובה היא עד מאד, אמנם אינו דומה מי שהורג בחרב למי שרובה קשת, והוא אינו מומחה גדול.

ובכן אם נרצה שתפילותנו יתקבלו לרצון, העצה הפשוטה היא להתפלל בנוסח שקבעו לנו חז"ל, ולהכניס לתוך ה'צלותי' את ה'בעותי', שתתפלל מעומק הלב, בכוונה יתרה עם 'פלאם פייער', 'אתה חונן לאדם דעת חננו מאתך חכמה בינה ודעת', וכשתאמר אלו המילים הקדושים יבער בתוכך חשקת התורה, 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו', וכך יהיה לך 'צלותי ובעותי' בבת אחת, שאתה בא בתפילתך עם הכוח של חז"ל הקדושים. ובזכות האבות הקדושים, וגם 'ארני שאל את עבדיו' כנ"ל, ויחד יעלו לרצון לפני אדון כל.

² וידועה אמרתו של הקאצקער רבי עה"פ (תהלים כז, ד) 'כחצים ביד גבור כן בני הנעורים', דלמה לי למימר 'חיצים ביד גבור' הלא פגיעת החץ לא בגבורה תליא מילתא אלא בכיוון למטרה תליא מילתא. אלא כמו שהחץ כל כמה שהקשת יכול למשוך את חבל הקשת אליו בגבורה, כך ירה יירה החץ למרחוק. 'כן בני הנעורים', ודו"ק.

בית המקדש – 'צואר' העולם

ויפל על צוארי בנימן אחיו ויבך, ובנימן בכה על צואריו (מה, יד). וז"ל רש"י ויפול על צוארי בנימן אחיו ויבך - על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימן וסופן ליחרב. ובנימן בכה על צואריו - על משכן שילה שעתידי להיות בחלקו של יוסף וסופו ליחרב'. הנה מזה שהכתוב מתאר את הבכייה על בתי מקדש ועל משכן שילה בזה שנפלו איש על צוארי אחיו, משמע שיש שייכות לבית המקדש לענין הצואר. וכן רואים בשיר השירים (ד, ד) שמכנה את בית המקדש 'כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות'. ויש להבין השייכות.

הענין הוא דכתיב (תהלים קטו, טז) 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם'. השמים והארץ רשויות נפרדות, אין העליונים יורדים למטה ולא התחתונים עולים למעלה, אמנם בית המקדש הוא המקום 'דנשקי שמיא וארעא אהדדי', שהרי שם מתגלה אור השכינה למטה בתחתונים, ושם עולים אשי ישראל ותפלתם למעלה. ועד כדי כך היה ניכר ענין הצואר שמצד אחד נתנה תורה מדות מדויקות לבית קדשי הקדשים וארון הברית כפי אמות וטפחים של עולם הכשמי המוגבל, אבל למעשה לא התאימו כ"כ, עד שאמרו (עי' ב"ב צט.). 'מקום ארון וכרובים אינו מן המדה', כלומר כיון ששם נפגשו הטבע הארצי והטבע הרוחני במקום אחד, שימשו שניהם בערוביאי. וכל זאת מפני שבית המקדש היה הממוצע בין העולם השפל הזה לשמים, והוא כעין צואר שמחבר את הראש והמוח ללב ושאר הגוף.

והנה על התקדשות מקום המזבח כותב הרמב"ם וז"ל (בית הבחירה פ"ב ה"א-ב) 'המזבח מקומו מכוון ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם וכו', ובמקדש נעקד יצחק אבינו וכו'. ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה, הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא, ומשם נברא, אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נברא'. אמנם אף שהרמב"ם מציין כל אלו הצדיקים והנביאים שהקריבו קרבנות על מזבח הזה, אבל חז"ל מתקשים האיך חגי וזכריה ידעו היכן לקבוע מקום המזבח בתחילת בית שני (זבחים סב.) 'בשלמא

בית מינכרא צורתו, אלא מזבח מנא ידעי. ר' יצחק נפחא אמר אפרו של יצחק ראו שמונח באותו מקום. משמע שלא קין והבל ולא נח, וגם לא עפרו של אדם הראשון, היה מה שקבע מקום זה ראוי להיות הממוצע 'צואר העולם' להשרות שכינה בארץ, אלא היה זה 'אפרו של יצחק'. והיינו ע"י מעשה מסירות נפש, שאדם גשמי יקריב את נפשו ויתן שישחטוהו למען כבוד שמים, רק מעשה כזה יש בכוחו לחנך קדושת מזבח בעולם הזה. נמצא שבזה שפשט יצחק צוארו למען שמו באהבה, המשיך קדושת צואר העולם לזרעו אחריו.

וממש כענין הזה שמעתי עובדא מיהודי זקן שאני מכיר מילדותי, ר' אברהם שרייבער שמו³, שזקנו ר' שמעון סופר היה לו קשר ידידות עם בעל הדברי-חיים מצאנז ועם עוד צדיקים, והיה אומר כסדר לאחיו הגדול הכתב-סופר שכדאי לו שיכיר האי גברא רבה הצאנזער רב. והנה אירע שהלך הכתב-סופר לנופש ואיקלע לאזור צאנז, והחליט לשמוע לעצת אחיו ולהיכנס לבקר במעון קדשו של הצאנזער רב. והנה כאשר אך ישב אצל הדברי חיים ושוחחו קצת, הגיעה שמועה בבית שרבי מענדיל'ע וויזניצער עובר לא רחוק מכאן. לשמע הדבר קם הצאנזער רב תיכף ועזב את אורחו הגדול כדי לקבל פני הצדיק רבי מענדיל'ע. לכתב-סופר נגרמה קצת חלישות הדעת מזה, וכשפגש את אחיו הנ"ל קבל בפניו על מה שאירע לו בבית הצאנזער רב. כשהלך ר' שמעון לצאנז שאל את ה'דברי חיים' למה ראה כזאת, להניח את אחיו שהיה מגאוני וגדולי הדור, בעבור ה'צמח צדיק', ויענהו הצאנזער רב כדלהלן. יש בישראל שני הרים מקודשים, הר המוריה שעליו נעקד יצחק, והר סיני שעליו ניתנה תורה לישראל. והנה כשהגיע עת דודים, בה בחר ה' מקום להשרות שכינתו בעולם, את הר המוריה בחר. מכאן אנו למדים, סיים הדברי-חיים, שחשוב יותר לפני הקב"ה מקום שיהודי פושט את צוארו במסי"נ, מאשר הר סיני. ובכן אחיך מרן הכתב-סופר הוא אכן גדול מאד בתורה, 'סיני ועוקר הרים', אמנם רבי מענדיל'ע וויזניצער מכיר אני בו שהוא מוסר את נפשו לפני המקום בכל יום ובכל עת ובכל שעה.

³ הוא כבר בן מאה ויותר, והוא בן בנו של ר' יואל קראקאווער זצ"ל, בנו של הגאון ר' שמעון סופר אב"ד קראקא, בנו של רבנו החתם סופר ז"ע.

בזה מבואר מש"כ בהמשך הפרשה (מו, כט) 'ויאסר יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו גשנה וירא אליו ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד', וברש"י 'אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו, ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע'. וקשה להבין, וכי לא היה ליעקב זמן אחר לקרות ק"ש זולת כשמתחבק עם בן זקוניו שלא ראה זה עשרים שנה. אלא כפי דברינו יובן כפתור ופרח. יוסף בכה כנ"ל על צוארי יעקב, על אלו בתי מקדש ומשכנות שיחרבו, אמנם יעקב לדידו היה עסוק בלהמשיך קדושת אלו המקדשות עלי ארץ, וזה ע"י ק"ש, שהוא ענין מסירות נפש 'בכל לבבך ובכל נפשך' אפי' נוטל את נפשך. ובמקום להתעסק בחורבנם היה עסוק בבניינם, והוא ע"י פשיטת הצואר כנ"ל. בענין הזה יבואר גם מה שהתורה מספרת על פגישתם של יעקב ועשו (לעיל לג, ד), 'וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפל על צוארו וישקהו ויבכו', ואיתא במדרש (בר"ר פע"ח) 'מלמד שנכמרו רחמיו באותה השעה ונשקו בכל לבו. אמר לו ר' ינאי כו' מלמד שלא בא לנשקו אלא לנשכו ונעשה צוארו של אבינו יעקב של שיש וקהו שיניו של אותו רשע וכו' עיי"ש. הכוונה היא שעשו רצה לפגוע בצוארו של יעקב, היינו באותו ענין שמשרה שכינתו של הקב"ה בתחתונים, הוא הממוצע שמוריד את השמים לתוך הארץ, ובכך נשך בצוארו של יעקב. ולחד מאן דאמר שנשקו על צוארו, גם כן אין לך נשיכה יותר מנשיקתו של עשו, וכוונתו היתה כנ"ל, לקטוע את הראש מהגוף. אמנם נעשה נס ונעשה צוארו של יעקב לשיש, ללמדנו שאם יעקב אבינו אינו מפחד מעשו ואינו מתפעל לא מנשיקותיו ולא מנשיכותיו, יחזקהו הקב"ה שיוכל לעמוד בקדושתו, ויהיה צוארו לאבן שיש, ויפלו שיניו המפחידות של עשו. הדא הוא דכתיב 'כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות', ואין כל אומה ולשון יכולים לפגוע בשכינתו של הקב"ה בתוך בני ישראל.

הנה בזמן הזה שבעוונינו בית המקדש חרב, וכלפי חוץ נראה שעשו הצליח בנשיכתו את צוארו של יעקב, האירו לנו חז"ל כי 'תפילות כנגד תמידים תקנום', שעל ידן יש לנו עדיין אחיזה בצואר העולם, ע"י שאנו עומדים לפני ה' ערב ובוקר וצהרים ומודים ומתפללים לפניו, ומתרוממים מזה כאילו הקרבנו קרבן התמיד במועדו, כאילו הקטרנו אברים ופדרים ע"ג מזבח כל

הלילה. בזה מחברים אנו את 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם', כי מתבוננים לפני מי אנו עומדים, ואנו משרים שכינתו יתברך על עצמנו.

ובכן העבודה שמבקשים מהאדם כהיום, אינו 'צו ברעכץ אייז', לטבול במקוה של קרח כמו שהיו אבותינו עושים במסי"נ, אלא תילחם עם יצרך בעקשנות כדי שתכוון כל מילה בתפילתך, שתכניס את ה'בעותי' לתוך ה'צלותי', בהתלהבות דקדושה ובעבודה שבלב באמת. ואכן אין זו עבודה קלה, ולדידן זה יכול להיות מעין מסי"נ, כי הגשה דתפילה והגשה דמלחמה חד הוא כנ"ל.

*

ומלתא אגב אורחא קמ"ל, במה שבכה יוסף על חרבנות בתי המקדש שבחלקו של בנימין, ובנימין בכה על משכן שילה שהיה בחלקו של יוסף, ויוקשה לכאורה אם שניכם יש לכם חורבנות, למה זה אתם בוכים על חרבן אחיכם ולא תבכו על החורבן שלכם אתם. אלא הענין הוא פשוט מאד. על חורבן שלך אין מה לבכות, אין זמן לשבת על הקרקע ולהתאבל, אם כואב לך החורבן לך ותבנה את המקדש שלך, תרפא את מזבחך ההרוס, תגדור חומותיו ותסגור פרצותיו. אמנם על חורבן חברך אין לך מה לעשות, אין בידך לבנות את שלו, כל אחד צריך לבנות לעצמו, וכל מה שאתה יכול לעשות כשאתה רואה חורבן אצל אחיך הוא לחבקהו ולבכות עמו.

*

יה"ר שנזכה ללמוד איך להתפלל. וע"י שנזכור שאנו בני אברהם יצחק ויעקב, ושהמנענע בתחתית החבל עושה רושם בראש החבל, תהיה בנו היכולת לעמוד להתפלל לפני מלך מלכי המלכים, ולא רק לפניו אלא עמו, כענין 'אדני שאל את עבדיו' – עם עבדיו, וכך נעשה את עצמנו לבית המקדש מעט, 'ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחד', וכל אחד יהיה מעין הצואר של יעקב אבינו שמחבר השמים לארץ ומוריד שכינתו ית' בתחתונים, וגם מתחזק כאבן-שיש מול נשיכותיו ונשיקותיו של עשו הרשע. ובמסירות נפש הזאת יבחר ה' בנו ובעבודתנו, וישיב את העבודה לדביר ביתו ואשי ישראל ותפלתם יקבל ברצון.